

MATERIÁLY

Bohumír Štědroň: Leoš Janáček Adolfu Veselému

V době loňských Janáčkových oslav u příležitosti 30. výročí Janáčkovy smrti (1958) vzpomněli jsme též vděčně spisovatele a redaktora Adolfa Veselého (narozen 4. I. 1886 v Lipůvce u Tišnova), žijícího v Praze na odpočinku. Veselý uspořádal k 70. narozeninám L. Janáčka (1924) jeho autobiografii se soupisem tvorby, literatury aj. a vydal ji ve slíbené úpravě v Praze u Frant. Borového pod názvem Leoš Janáček. Pohled do života i díla (Praha 1924). Veselý se znal s Janáčkem jako redaktor Lidových novin a čelný funkcionář Moravského kola spisovatelů (kolem r. 1924). Oba se brzy spřátelili a Veselý psal o Janáčkově četné články, jako např. U Leoše Janáčka (Lidové noviny 2. VI. 1925), Capriccio tvůrčího podzimu (České slovo 18. XI. 1926), v obrázkovém časopise Domov a svět aj. Nejvíce ovšem posloužil Janáčkově tvorbě vzpomenujícím sborníkem — autobiografií Janáčkovou, která přes některé nedostatky má svou dokumentární hodnotu. Veselý pomýšlel na vydání Janáčkovy životopisu ještě před výročním Janáčkovým 70. narozeninám a před vydáním knihy Maxe Broda, prvního životopisce Janáčkova po J. Kuncovi, nazvané Leoš Janáček. Život a dílo (Praha 1924, německy, v českém překladu Alfréda Fuchse vyšlo v Hudební Matici v Praze 1924, nové vydání německy ve Vídni 1956, Universální edice). K tomu se vztahuje první doklad — dotazník, který poslal Veselý někdy začátkem června 1921 Janáčkově a ten mu jej vrátil vyplněný s datem 4. června 1921.

Uvěřejují jej celý:

LEOŠ JANÁČEK

narodil se (den, měsíc, rok, místo)

4. července 1854 Hukvaldy

(Lid říká „Pod Ukvaldy“)

Ve škole, v té „jizbě“, co se dívá jedním oknem na kostel a druhým na pivovar.¹

Stručná data životopisná, běh života, studia, působení:

Studia reálná a učitelský ústav. Výchova hudební methodou P. Křížkovského: den co den zpívat, poznávat nejvýznamnější díla chrámové hudby: Mozartova, Haydnova — i Beethovenskou Missa solemnis; „Palestrinova“ slohu až po nový suchopar „reformační“. Vzpomínám svých učitelů Fr. Blažka, F. Skuherského z pražské varhanické školy; Wenzla (žáka Mendelssohnova B.) (klavír), Leo Grilla (formace skladebné), Reineckeho (dirigování) z Lipské konservatoře; Krena a Dachse z Vídeňské konservatoře.

Rostla ve mne u nich jen myšlenka: tak se to nemá s tou skladbou!²

Díla napsaná, vydaná, provozovaná:

Opery: Sárka, Její pastorkyňe, Broučkovy výlety. Na každou z nich mám „pěknou“ vzpomínku! K smíchu je o Broučkových výletech. Letos pětkrát ohlášeny a pětkrát den před provedením odřeknuty.³

Co tištěno, tomu lze jenom věřit „že to je“; jsou to ještě moje sbory a Sumařovo dítě.⁴

Díla rukopisná, chystaná: Těch, pane redaktore se bojte u nás; záplavu vodnatou způsobíte. Nechtějte to vědět!⁵

Ale napsal jsem se feuilletonů dost. Že by z toho kniha byla. Kdo je po časopisech sebere.⁶ Nemám ve zvyku psát: opus 1 až ... x.⁷ Nevylupuji své skladby ze svého života: jsou jen vlnkami, jež trošku jej nadzdvihují.

S pozdravem

Brno 4. června 1921.

Leoš Janáček

Teprve v době Janáčkovy sedmdesátky (1924), když vyšla německy publikace o Janáčkově z pera Maxe Broda (1924) a česká věda o hudbě nechystala monografickou práci o Janáčkově, čtil Ad. Veselý povinnost přispět k oslavám 70. narozenin Janáčkových větší publikací. Zajistil si její vydání příslibem Alfreda Stránského, rozhodujícího činitele vydavatelstva Fr. Borového a tiskárny Polygrafie, a žádal Janáčka o spolupráci. K tomu se vztahuje tento dopis Ad. Veselého L. Janáčkově:

Vzácný pane řediteli,

zásilku jsem dostal: je výborná. Měl-li byste chuť, mohli bychom podobně udělat i další část Moje dílo. Představoval bych si to tak, že byste si vzpomněl na význačné okolnosti při tvorbě svých děl a tak opus za opusem probral. (Vznik, smysl, osudy.)

Připojíme v památníku také úplný soupis Vaší tvorby a heslovitý soupis dat Vašeho života a vnějších osudů (asi podle vzoru na druhé stránce). Zdržíte-li se v Ukvaldech déle, prosím, pošlete mi to laskavě odtud, jinak bychom se k tomu sešli v Brně, ježto čas kvapí.⁸

Uctivý pozdrav

Ad. Veselý

26./IX. 1924.

Během září a října 1924 pracoval Veselý intenzivně na uspořádání janáčkovské publikace. Stýkal se často s Janáčkem osobně, navštěvoval jej v jeho domku za varhanickou školou (nynější Iludnebněhistorické oddělení Moravského musea, Smetanova 14), a proto ustává Veselého korespondence Janáčkově.⁹ Zato Janáček s živým zájmem sleduje práci Veselého a vlastními dopisy jej upozorňuje na obsah, fotografie i literaturu. V dopise ze dne 29. září 1924 píše Janáček:

Vážený příteli!

Ó žádáte teď už mnoho...

To by byla psychologická studie, na kterou nemám teď kdy.

Vždyť jsem u prostřed Věci Makropulos!

Fotografie ukvalské atd. jsem nějaké sebral.

Tak se příležitostně u mne stavte. Jsem doma ráno do 11, odpoledne do 5. hod.¹⁰

S pozdravem

Leoš Janáček

Brno, 29. září 1924.

Brzy potom následují dva Janáčkovy dopisy a vizitka; v nich se znovu vrací k publikaci Veselého. Otiskujeme je doslova:

Vážený příteli!

Přikládám podobiznu Dr. Brodovu.

Chce ji zpět.

Přiložený list z „Věci Makropulos“ račte mi co nejdříve vrátit!¹¹

S pozdravem

oddaný

Leoš Janáček

Brno, 20. října 1924.

Velevážený příteli,

William Ritter psal o mne v „Encyclopédie de la Musique“ seš. I. 25/V 1923.

Přikládám pro Lid. noviny několik řádků.

Ale neviděl jsem mezi obrázky rodný domek, školu hukvaldskou! Neztratil se?¹²

Brno, 27. listopadu 1924.

S pozdravem

Leoš Janáček

Vzácný příteli!

Mluvil jsem v Praze s Dr. Brodem. Žádal mne, abych Vám připomenul, abyste nezapomněl — obzvláště při seznamu mých děl — citovat jeho knihu, nebo k tomu poznámku patřičnou připojit.¹³

S pozdravem

Leoš Janáček

Poslední dopis, jež psal Janáček Veselému, je vlastně poděkování za krásné uspořádání knihy. Janáček poeticky vzpomíná svého života, který lze vměstnat v několik stran, těmito slovy:

Velevážený příteli!

Knihou Vaši jak byl bych omládl.

Děkuji Vám srdečně za práci a výpravu.

Vidím v knize, jak lidský život lze vměstnat na několik stran — ale jak ty strany by měly křídla; kam až to letí!

Váš

Brno, 27. ledna 1925.

Leoš Janáček

P o z n á m k y

¹ Dotazník mi laskavě zapůjčil Adolf Veselý. — Vše, co je tištěno kursivou, bylo v dotazníku vyplněno Janáčkovou rukou. Janáček zde napsal, že se narodil 4. července 1854. Den jeho narození je však správně 3. července. Janáček často zaměňoval den narození (3.) s dnem svého křtu (4. VII.). Také v některých notových Janáčkových publikacích bývá omylem vytištěn den Janáčkovy narození 4. místo 3. VII. — Věta *Ve škole, v té jizbě, co se dívá jedním oknem na kostel a druhým na pivovar*, byla vytištěna potom v citované knize, pořádané Ad. Veselým (L. Janáček. Pohled do života i díla), str. 15.

² Celé Janáčkovy období studii u Křížkovského, na varhanické škole v Praze (Blažek, Skuherský), na konservatoři v Lipsku (Wenzl, Grill, Reinecke) a ve Vídni (Krenn, Dachs) je podrobně vylíčeno (též s životopisnými daty a zhodnocením) ve spise Vl. Helferta L. Janáček I (Brno 1939).

³ Janáček nejmenuje všechny své opery. Vynechává druhou operu Počátek románu (1891) a čtvrtou Osud (1905). Operu Výlety páně Broučkovy. Část I. Výlet pana Broučka do měsíce skládal Janáček od r. 1908 až do počátku r. 1917. Výlet pana Broučka do XV. století. Část II. skládal od 5. V. do 1. XII. 1917. Obě části po prvé provedlo Národní divadlo v Praze

23. IV. 1920. V Brně došlo k provedení první části teprve 15. V. 1926. Srov. můj Seznam Janáčkových skladeb a úprav (Opava 1952).

⁴ Janáček mnil své sbory mužské a ženské i smíšené, jež nevyšly tiskem do r. 1921, kdy vyplňoval dotazník pro Ad. Veselého (Kantor Halfar, Sedmdesát tisíc aj.). Orchestrální balada Šumařovo dítě byla vydána v Brně 1914 v malé partituru Klubu přátel umění.

⁵ Soupis Janáčkových teoretických, folkloristických aj. prací podala Th. Straková ve sborníku L. Janáček. Obraz života a díla. Brno 1948.

⁶ Janáčkovy fejetony z Lidových novin vydali L. Firkušný a J. Racek v Brně r. 1938, nové doplněné vydání vyšlo v Brně 1958 péčí Krajského nakladatelství.

⁷ Janáček užil pouze dvakrát opusového čísla. Opusem 2 byly označeny některé Valašské tance (Starodávny I, Pilky, Kožich) a op. 3 byla Suita pro velký orchestr (1891). Potom své skladby neoznačoval opusy.

⁸ Z tohoto dopisu je zřejmá základní koncepce Veselého redakce sborníku k oslavě Janáčkovy sedmdesátky. Ta zůstala v podstatě zachována. V publikaci shrnul pak osobnost a dílo Janáčkovo v těchto kapitolách: Pod Ukvaly a ve školách. Putování a zápas o osobnost. Život a dílo. Tvorba. Pět ukázek ze zápisníku. Význačná data života. Soupis tvorby. Literatura o Janáčkově.

⁹ Z korespondence Ad. Veselého L. Janáčkově jsou zachovány v Janáčkově archivu v Brně jen 2 dopisy pod sign. B 556 (otištěný shora) a B 538, v němž blahopřeje Ad. Veselý Janáčkově jménem Moravského kola spisovatelů těmito slovy: *Vzácný mistře! Moravské kolo spisovatelů přichází k Vám v dnešní svátek. Žijeme s Vámi, radujeme se z Vašich úspěchů a všechny své city shrnujeme dnes ve tři slova: máme Vás rádi! Do radostné tvůrči osmdesátky! V Brně 3. července 1924.* Za M(oravské) K(olo) S(pisovatelů) Adolf Veselý. Veselý byl jednatelem Moravského kola spisovatelů od roku 1923. Srov. Čtvrtstoletí Moravského kola spisovatelů (Brno 1937).

¹⁰ Ad. Veselý sděluje, že tento dopis byl odpovědí na jeho žádost, aby mu Janáček napsal do sborníku svůj hudební životopis. Janáček potom částečně vyhověl.

¹¹ Podobizna M. Broda je uveřejněna ve sborníku. Rovněž ukázky z Věci Makropulos jsou uveřejněny ve sborníku jako faksimile. Věc Makropulos skládal Janáček v letech 1923–1925.

¹² William Ritter, významný francouzský kritik, psal vskutku o Janáčkově i citované encyklopedii. Fotografie rodného domu Janáčkova i školy jsou publikovány ve sborníku.

¹³ V literatuře o Janáčkově citoval Veselý Brodovu knihu. Tato odpověď na vizitce s jménem L. Janáčka není datována.

Poděkování. Děkuji Ad. Veselému za zapůjčení dopisů, jež obdržel od Janáčka. Jsou celkem 4 datované (29. září 1924, 20. října 1924, 27. listopadu 1924, 27. ledna 1925), jeden nedatovaný (vizitka) a vyplněný dotazník, jež publikuji též v přílohách.

ЛЕОШ ЯНАЧЕК АДОЛЬФУ ВЕСЕЛОМУ. Б. Штедронь публикует впервые незнакомые до сих пор письма Леоша Яначка писателю и редактору Адольфу Веселому (род. 4-го января 1886 г. в Липувке у г. Тишнов), который ныне живёт в отставке в Праге. Адольф Веселый снискал большие заслуги перед Яначком, составив юбилейный сборник в память семидесяти годовщины со дня рождения Яначка. Веселый нарисовал в нескольких главах жизни, произведения и личность Леоша Яначка, опубликовав их под названием „Леош Яначек. Взгляд на жизнь и произведения“. (Прага 1924, Фр. Боровый.) В это время они находились в дружеских отношениях в г. Брно, Яначек писал Веселому и следил за его работой, принимая в ней деятельное участие.

Б. Штедронь публикует письма Яначка писателю Веселому с датой 29-го сентября

1924 г., 20-го октября 1924 г., 27-го ноября 1924 г., 27-го января 1925 г., далее одно недатированное письмо и один опросный лист с датой 4-го июня 1921 г., заполненный Яначком по желанию Веселого. Кроме того опубликованы впервые два письма Веселого Яначку, находящиеся в архиве Яначка в г. Брно (3 июля 1924 г. и 26 сентября, 1924 г.). Все опубликованные письма свидетельствуют об искренней дружбе между Яначком и Веселым, изданием юбилейного сборника которого Яначек чувствовал себя „помолодевшим“.

Перевела *Людия Штедронёва*

Leoš Janáček dem Schriftsteller Adolf Veselý. B. Štědroň veröffentlicht zum erstenmal die bisher unbekanntenen Briefe von Leoš Janáček an den Schriftsteller und Redakteur Adolf Veselý (geb. 4. I. 1886 in Lipůvka bei Tischnov), welcher in Prag im Ruhestand lebt. Ad. Veselý machte sich um Janáček verdient durch die Arrangierung eines Jubiläums-Sammelbuches bei der Gelegenheit des siebzigsten Geburtstages von Janáček. In einigen Kapiteln faßte er Janáček's Leben, Werk und Persönlichkeit zusammen und gab sie unter dem Titel heraus: L. Janáček. Ein Blick ins Leben und Werk (Prag 1924, Fr. Borový). In dieser Zeit verkehrten sie sehr häufig in Brünn, Janáček schrieb an Veselý und interessierte sich für den Fortgang seiner Arbeit, woran er sich lebhaft beteiligte.

B. Štědroň veröffentlicht Janáček's Briefe an Ad. Veselý vom 29. September 1924, 20. Oktober 1924, 27. November 1924, 27. Jänner 1925, weiter einen undatierten Brief und einen Fragebogen vom 4. Juni 1921, welchen L. Janáček auf Veselý's Ansuchen ausfüllte. Außerdem publiziert hier Štědroň zum erstenmal zwei Briefe Veselý's an Janáček, die in Janáček-Archiv in Brünn aufgehoben sind (3. VII. 1924 und 26. IX. 1924). Alle Briefe beweisen die warme Freundschaft zwischen Janáček und Veselý, dessen Herausgabe des Jubiläums-Sammelbuches Janáček derart aufmunterte, daß er sich nach eigenen Worten verjüngt fühlte.

Übersetzt von *Lydia Štědroňová*

Rudolf Pečman: K výzkumu absolutního sluchu

Otázkou absolutního sluchu zabývali se vědci u nás a zvláště v zahraničí. Nemíním hodnotit výsledky všech; všimnu si jen posledních výzkumů Alberta Wellka v jeho práci „Das absolute Gehör und seine Typen“¹ a „Gehörpsychologie“². Wellk vychází ze starších zkoumání, především z O. Abrahama,³ G. Anschütze,⁴ L. Weinerta,⁵ G. Révész e⁶ a jiných. Přitom však ušlo jeho pozornosti např. dílo sovětského vědce B. M. Těplova („Psychologia muz. sposobnostej“, Moskva 1947) a práce Vl. Helferta „Základy hudební výchovy na nehuděbních školách“ (I. vyd., Praha 1929, II. vyd. tamtéž 1956, rev. B. Štědroň). Helfert zde rozeznává dvojí formu absolutního sluchu: první forma „spočívá ve specifické, blíže nevysvětlitelné schopnosti poznat daný znějící tón okamžitě a spontánně v jeho absolutní výšce“, druhá „záleží ve schopnosti, představit si určitý tón v jeho absolutní výšce bez jeho zaznění a po případě tuto představu zpěvem reprodukovat.“⁷ Tím Helfert poněkud prohlubuje výsledky G. Révésze, ačkoliv problém absolutního sluchu pouze nadhodil v souvislosti s otázkou hudebnosti⁸ a přirozeně jej nezkoumal experimentálními přírodovědnými metodami a metodami psychologickými. Nejsystematičtějšímu výzkumu podrobil absolutní sluch právě A. Wellk a zjistil, že se vyskytuje pouze u malého počtu hudebně nadaných a hudbu provozujících jedinců,⁹ při čemž je u mužů častějším zjevem nežli u žen. Lidé s absolutním sluchem nevnímají tón jako frekvenční (tj. výškovou) kvantitu, ale jako kvalitu ryze zvukovou (zvukově barevnou). Absolutnímu sluchu se není možno naučit, bývá vesměs vrozen. Je možné absolutní